

СЕКЦІЯ 14. Політичні науки

THE POWER SYSTEM AS AN ELEMENT OF ECONOMIC RELATION

A. Horokh

ВЛАДА ЯК СИСТЕМНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Горох Аліна Юрївна

студентка

кафедра ЮНЕСКО

факультет Навчально-науковий інститут ЕКТ

Харківський національний технічний університет сільського господарства ім.

П. Василенка

м. Харків, Україна

Науковий керівник – к.і.н., професор, Воронянський О.В.

Abstract. The authors based neoinstitutional paradigm analyzes mechanism to ensure the reproducibility of the system power factor value in economic relations. It is shown that this mechanism is the basis of inequality relations agent positions, which creates asymmetry phenomenon of exchange. In turn, the ability of spending significant resources to convert their dependence on power consumers in the benefits for themselves creates economic institutions aimed at blocking access to resources such other exchange participants.

Keywords: economic power, resource distribution, asymmetrical exchange.

Анотація. На основі неінституційної парадигми проаналізовано механізм, що забезпечує відтворюваність системного значення фактору влади в економічних відносинах. Показано, що основою цього механізму є нерівність позицій агентів відносин, яка створює феномен асиметричності обміну. У свою чергу, здатність розпорядника значимих ресурсів конвертувати залежність від них споживачів у владні переваги для себе формує економічні інститути, направлені на блокування доступу до таких ресурсів інших учасників обміну.

Ключові слова: економічна влада, розподіл ресурсів, асиметричний обмін.

На сьогоднішній день більша частина дослідників майже не розглядають фактор влади як системний елемент економічних відносин, хоча не відкидають її вплив. Загально прийнято, що основою економічних відносин є процес обміну, який описується в категоріях конкуренції. При цьому поняття «монополія» та «олігополія» в переважному більшості напрямів економічного аналізу — таких як неокласична та австрійська школи — замінені на категорію «недовершена конкуренція». Таким чином, роль владних відносин в економічній системі, яка була предметом аналізу в традиційній політичній економії, виноситься за рамки дослідження.

Однак у площині прикладної аналітики фактор влади є загальновизнаним параметром реальних економічних відносин. За виразом Е. Тоффлера «влада є неминучою частиною процесу виробництва, і це є істиною для всіх економічних систем»[7, с. 53]. Беззаперечним фактом господарської дійсності є вплив влади на економічну поведінку ринкових відносин. Якщо прийняти, що можливість та здатність змінювати вибір підвладних у заданому напрямку, то вже сам факт

створення постачальником товару умов для підвищення попиту на нього означає введення фактору влади в процес ринкового обміну. Звідси можна зробити висновок, що влада вносить досить вагомий вплив на функціонування економічної системи.

У рамках інституціонального напрямку економічної теорії варто виділити підхід до дослідження інтеграції суб'єктів господарювання, заснований на теорії економічної влади. Розробкою цієї теорії займались Дж.К. Гелбрейт, Е. Тоффлер, В. Дементьев, О. Мовсесян та інші. У самому загальному вигляді влада в економічній теорії розглядається як певний аспект у відносинах індивідів, що складається в здатності «... однієї людини або цілої групи нав'язувати свої відносини іншим». Об'єднуючись, господарюючі суб'єкти концентрують різні ресурси економічної влади, активно застосовуючи їх. У рамках інтегрованих структур відносини влади містять у собі чотири компоненти: організаційну владу менеджменту в кожному із суб'єктів господарювання, що входять до складу інтегрованої структури; влада центрального елемента інтегрованої структури над іншими її складовими частинами; влада інтегрованої структури на ринку, тобто ринкова влада; влада інтегрованої структури в економічній і суспільній системах у цілому, її вплив на політичні й соціальні явища. При цьому створюється специфічний владний простір, у якому центральний елемент інтегрованої структури контролює основні аспекти діяльності всіх економічних агентів [9, с 32].

Основні характеристики інтеграції господарюючих суб'єктів, що складають її внутрішній зміст й виходять з неокласичного й інституціонального напрямків теорії, полягають у наступному: 1) інтеграція заснована на узгодженні мети, дій, економічному інтересі господарюючих суб'єктів, на усвідомленні необхідності, вигідності об'єднання; 2) це внутрішня організація суб'єктів господарювання, тісне співробітництво, розгортається у формі контрактів, що частково заміщають або повністю витісняють ціновий механізм ринку; 3) складні інтегровані структури є організаційними формами функціонування фінансово-промислового капіталу; 4) зниження трансакційних витрат при інтеграції господарюючих суб'єктів у вирішальному ступені залежить від інституціонального середовища взаємодії підприємств, законодавчої підтримки здійснюваних угод, рівня довіри економічних агентів.

У даній статті ми звернемося до економічних концепцій, що розглядають різні аспекти і різні рівні відносин залежності.

Все вище зазначене базується на основі того, що відбуваються владні переваги одних і ставлять у залежне становище інших через нерівний доступ до економічних ресурсів, що у свою чергу формує відносини асиметричного обміну. Тобто обмін в такому випадку це еластична пропозиція ексклюзивних та значущих товарів і послуг стикається на ринку з нееластичною пропозицією товарів поширених і менш значущих при нееластичному попиті на більш значущі товари та послуги з боку тих, хто виставляє на ринок менш значущі товари. Це можна інтерпретувати як те, що постачальник ексклюзивних товарів має перевагу над постачальником поширеного товару та послуг. Перевагою можна вважати те, що в першому випадку, тобто постачальник більш значущих товарів та послуг, маючи попит, не зацікавлений в кожному покупцеві, який може запропонувати обмін на менш значущий товар. А також конкуренція в першому випадку або досить мала, або відсутня, порівнюючи випадок з постачальником поширених товарів. З цього слідує, що положення постачальника значущого товару можна описати як монопольне. Аналіз теоретичних

концепцій, об'єктом яких є різні аспекти залежності, дозволяє нам виділити наступні ключові компоненти відносин суб'єкта та об'єкта влади. Таким чином система відносин влади та підкорення оснований на тому, що суб'єкт влади має монопольний розподіл ресурсів і підкоряє собі об'єктів, які є залежними від цього ресурсу. Визнання споживачем влади є по-перше залежністю від цього актуального для нього ресурсу, по-друге, безальтернативністю його отримання від даного суб'єкта. Саме ця безальтернативність є джерелом влади суб'єкта, при чому даний суб'єкт набуває характеру влади. Але залежні від даного суб'єкта влади об'єкти панування також надають в розпорядження останнього певні ресурси — інакше саме панування втрачає сенс. Хоча в реальності, суб'єкт політичної влади отримує від підвладних на порядок вищий обсяг ресурсів, ніж надає їм, тому відносини між сторонами політичної взаємодії завжди зберігають системну асиметрію на користь того актора, який володіє правом розподілу ресурсів. Це пояснюється тим, що об'єкт влади не розглядається її суб'єктом як унікальний постачальник необхідних останньому ресурсів. Перш за все тому, що суб'єкт влади має в своєму розпорядженні ресурс більш рідкісний і цінний, у той час як об'єкт — широко поширений і малоцінний. Звідси випливає висновок про те, що відносини залежності є результатом нерівних позицій акторів політичних відносин в рамках мереж доступу до ресурсів. Відзначимо, що ситуація залежності виникає лише у тому випадку, коли потенційний суб'єкт влади розглядається споживачем ресурсу як життєво необхідний для задоволення його потреб. При цьому ступінь залежності прямо пропорційний суб'єктивній значущості для споживача того ресурсу, яким розпоряджається даний суб'єкт. Крім цього, залежність буде тим вищою, чим меншим є доступний для потенційного споживача обсяг альтернативних взаємодій, які він може вибрати для доступу до необхідних йому ресурсів. Користуючись термінологією А. Хіршмана [4, р. 153], скажемо, що у суб'єкта немає або мало можливостей виходу з цих відносин. Неможливість виходу і є основоположною ознакою залежності. Оскільки суб'єкт влади є безальтернативним постачальником цінних ресурсів, а її об'єкт — замінимим постачальником малоцінних, їхня взаємодія здійснюється в напрямку від суб'єкта до об'єкта. При цьому суб'єкт має змогу трансформувати свою монополію на розподіл цінних ресурсів у владні переваги, які він отримує від цих відносин. Дійсно, висновок про те, що економічній системі внутрішньо притаманна тенденція «генерувати всередині себе структуру влади, тобто конституювати форму соціальної влади» [5, р. 136] давно вже сприймається як аксіома у політичній науці.

Зазначені ресурсно-розподільчі переваги забезпечують суб'єкту влади широкі можливості здійснення своєї влади в масштабах суспільства, тобто системно примушувати значні маси людей до таких дій, які ці люди не стали б робити добровільно.

На мою думку, владні відносини на економічному ринку є досить важливою складовою. На основі вище викладеного матеріалу можна зробити висновок, що постачальник товарів та послуг, щоб не втратити своє панівне становище на економічному ринку, повинен постійно моніторити актуальність свого ресурсу, його кількість на ринку, а також зважати на своїх конкурентів. Можливо можна допустити, що завдяки таким відносинам ми отримуємо новий, якісний та більш ексклюзивний товар, бо кожен суб'єкт намагається максимально оновлювати та робити свій ресурс актуальним, щоб закріпитися на ринку та стати монопольним власником даного ресурсу та досягти тих цілей, які він ставить перед собою. Для цього суб'єкту

необхідно мати владу над об'єктами, які цей ресурс потребують. Це можливо проковує створення та впровадження нових технологій та призводить до прогресу, я маю на увазі нові винаходи та ідеї, які зараз втілюються в життя.

Отже, джерелом політичної влади є нерівний доступ до економічних ресурсів і асиметричні обміни з приводу їх отримання. Влада суб'єкта прямо пропорційна ступеню залежності об'єкта від ресурсу, що його розподіляє суб'єкт влади. Обсяг цієї влади є тим більшим, чим більш цінні ресурси контролює суб'єкт влади, чим менше у підвладного можливостей альтернативних взаємодій для отримання цих ресурсів і чим більше замінимим є підвладний для суб'єкта влади.

Література:

1. Бурдьє П. Формы капитала [Электронный ресурс] / П. Бурдьє // Экономическая социология. — 2002. — Том 3. — № 5. — Режим доступа : <http://www.ecsoc.msses.ru/pdf7ecsoc012.pdf>
2. Пайпс Р. Собственность и свобода / Р. Пайпс ; [пер. с англ.]. — М. : Московская школа политических исследований. 2000. — 415 с.
3. Радаев В. Понятие капитала, формы капиталов и их конвертации [Электронный ресурс] / В. Радаев // Экономическая социология. — 2002. — Том 3. — № 4. — Режим доступа : http://www.ecsoc.msses.ru/pdf/ecsoc_t3_n4.pdf
4. Hirschman A.O. Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and Strategies / A.O. Hirschman. — Cambridge, Massachusetts & L. : Harvard University Press, 1970. — 280 p. Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки 109
5. Poggi G. Forms of Power / G. Poggi. — Cambridge : Polity Press, 2001. — 426 p. 6. Rummel R.R. Social Power / R.R. Rummel // Understanding Conflict and War. — Beverly Hills : Sage Publications 2006. — Vol. 2. — P. 87—124.
7. Воронянський О.В. Проблема формування політичних інститутів у контексті конкурентної боротьби еліт // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Питання політології. — 2012. — №. 21. — С. 75-79.
8. Воронянський О.В. Влада як системний елемент економічних відносин: механізм відтворюваності / О.В. Воронянський, Т.Ю. Кулішенко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. - 2016. - Вип. 174. - С. 109-117.